

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Тетяни Михайлівни Мандзик
«Психологічні детермінанти прив'язаності міської молоді
до місця проживання»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних
наук за спеціальністю
19.00.01 – загальна психологія; історія психології

Характерною особливістю життя сучасного світу є постійно зростаючі міграційні потоки як в середині країн, так і у загальносвітовому масштабі. Тому, дисертаційна робота Мандзик Тетяни Михайлівни присвячена дослідженню психологічних детермінант прив'язаності міської молоді до місця проживання, є, в цьому, контексті досить актуальною. Слід, також, відзначити, що при наявності значного інтересу до цієї проблеми та її досить ґрунтовній опрацьованості зарубіжними дослідниками, у вітчизняній психології наукових робіт, присвячених вказаній проблематиці поки що недостатньо для її всебічного розкриття. Таким чином, актуальність дисертаційної роботи Т. М. Мандзик щодо визначення психологічних детермінант прив'язаності міської молоді до місця проживання визначається як суспільним, так і науковим інтересом.

Формулювання об'єкта, предмета й мети логічно вибудовано згідно з темою, що свідчить про належний рівень наукової підготовки дисертантки. Завдання дослідження загалом відповідають визначеній темі й торкаються проблематики прив'язаності міської молоді до місця проживання у теоретичній, емпіричній та прикладній репрезентаціях проблеми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлений раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційного дослідження, яке складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Достатньою є й джерельна база дослідження, що налічує 319 найменувань (з них 189 іноземними мовами – англійською та польською). Повний обсяг

роботи становить 259 сторінок, основний текст займає 170 сторінок. Робота містить 24 рисунки та 15 таблиць.

Такий обсяг і логічна структура представленої до захисту наукової роботи дає змогу дисертантці достатньо повно та аргументовано презентувати свої наукові здобутки. Аналіз публікацій здобувачки (18 одноосібних публікацій, з них 6 статей опубліковано у наукових фахових виданнях, включених до переліку МОН України, у їх числі 2 – у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз) засвідчив їх кількісну і якісну відповідність вимогам до висвітлення результатів дослідження, а також той факт, що вони відображають основний зміст дисертаційної роботи.

Сформульовані в роботі висновки та рекомендації відповідають поставленим завданням дисертаційного дослідження, аргументовані, науково обґрунтовані, мають певне теоретичне і практичне значення.

Щодо достовірності та наукової новизни одержаних результатів дисертаційного дослідження Т. М. Мандзик необхідно відмітити, що в роботі вперше визначено психологічні детермінанти прив'язаності міської молоді до місця проживання; запропоновано психологічну типологію прив'язаності міської молоді до місця проживання. Розширено і поглиблено уявлення про місце як об'єкт прив'язаності особи та узагальнено критерії для характеристики місця проживання як об'єкта прив'язаності й самого процесу прив'язаності до місця проживання; охарактеризовано прив'язаність до місця проживання як комплексний психологічного феномену, який представлений емоційним, когнітивним та поведінковим компонентами. Також, набуло подальшого розвитку розуміння й апробація методичного інструментарію та засобів психологічної допомоги міській молоді на основі врахування типу взаємодії з актуальним місцем проживання в процесі психоконсультаційної, психоедукаційної, психокорекційної роботи.

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації Т. М. Мандзик, слід зазначити, що значною мірою вона забезпечується відповідною структурою роботи: кожний з трьох розділів є

завершеним відповідно до поставленої мети та завдань; висновки до розділів і загальні висновки відповідають змісту розділів і завданням дослідження загалом; складові роботи взаємопов'язані, що, в цілому, відображає теоретичну та методичну позиції автора, яка базується на достатньо високому науковому рівні узагальнення теоретичних й, особливо, емпіричних результатів дослідження.

Для розв'язання поставлених завдань дисертанткою було коректно використано психодіагностичний інструментарій, який включав комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження, які ефективно доповнювали один одного.

Зокрема, вибрані діагностичні шкали були апробовані на загальноукраїнській вибірці і перевірені на надійність за допомогою розрахунку коефіцієнта α -Кронбаха. Також були використані методи описової статистики, порівняльного аналізу (однофакторний дисперсійний аналіз Шефе, непараметричний метод порівняння за критерієм Краскела-Уоллеса), кореляційний аналіз, кластерний аналіз, факторний аналіз, дискримінантний та регресійний аналіз.

Основним критерієм вибору методів математичного аналізу була їхня відповідність та можливість, за їхньою допомогою, розв'язати поставлені у дисертаційній роботі завдання, і, перш за все, перевірити сформовану теоретичну та емпіричну модель досліджуваного явища прив'язаності до місця проживання. Обрана програма дослідження психологічних детермінант прив'язаності до місця проживання дала змогу отримати надійні результати та забезпечила можливість реалізації завдань дисертаційного дослідження.

У роботі було здійснено аналіз рівнів та типів прив'язаності до місця проживання, а також показників ідентифікації з місцем проживання у загальній групі досліджуваних та залежно від соціальних і демографічних показників: статі, віку, рівня освіти, сімейного стану, зайнятості, матеріального стану, терміну проживання на певній території.

Суттєвими результатами дослідження є подальше поглиблення теоретичних уявлень про психологічну типологію прив'язаності міської молоді до місця проживання, визначення психологічних особливостей представників різних типів та рекомендації психологічної роботи з кожним із виділених типів.

Практичне значення здійсненого наукового дослідження є безсумнівним, оскільки розроблені авторкою емпірична модель і рекомендації можуть бути використані для психологів, соціальних працівників та працівників управлінських структур міста щодо роботи з молоддю, спрямованої на підвищення її активності, благополуччя та якості життя, на основі актуалізації прив'язаності молодих мешканців до місця проживання.

Отримані результати дослідження можуть бути використані, також, у процесі підготовки фахівців з психології та соціальної роботи під час викладання навчальних дисциплін з загальної і соціальної психології, психології розвитку та вікової психології.

Зміст дисертації Т. М. Мандзик повністю відображений у авторефераті, який зберігає логіку авторської побудови дослідження та створює уявлення про основні етапи роботи над темою, яка розроблялася.

Позитивно оцінюючи наукові результати дисертаційної роботи Т. М. Мандзик, вважаємо за необхідне висловити й деякі зауваження та побажання:

1. При формулюванні мети дослідження та 5-го завдання дослідження, в рамках сьогоденних реалій щодо децентралізації державного управління, доречно було б наголосити на тому, що рекомендації щодо психологічної роботи з молоддю з підвищення її активності та якості життя в процесі взаємодії із середовищем *мали б включати розвиток громадської активності і громадянської позиції у процесах місцевого самоврядування, розбудові місцевих територіальних громад.*

2. На основі аналізу різноманітність чинників, які можуть бути пов'язані з прив'язаністю до місця проживання, здобувачка розробила *інтегративну теоретичну модель психологічних детермінант* прив'язаності до місця

проживання, яка включила в себе такі змістовні блоки: *ціннісно-орієнтаційні детермінанти, когнітивно-почуттєві детермінанти, поведінкові тенденції, індивідуальні психологічні властивості особистості, блок соціальної взаємодії*. Однак, на нашу думку, навряд чи можна розглядати названі в теоретичній моделі блоки (й саме поняття блоки дещо некоректне) як рядоположні складові саме психологічних детермінант. Та й текстове розкриття вказаних детермінант (зокрема щодо *індивідуальних психологічних властивостей особистості*), не дає повного уявлення про їх змістову характеристику, яка визначає особливості прив'язаності молоді до місця проживання. Також, в назвах детермінант накладаються видові і родові поняття: дається загальна назва **психологічні детермінанти** і як її складові розглядаються *ціннісно-орієнтаційні детермінанти, когнітивно-почуттєві детермінанти*.

3. У розробленій здобувачкою емпіричній моделі та програмі дослідження представлено ґрунтовний кількісний і якісний аналіз психологічних детермінант прив'язаності до місця проживання. Проте, на наш погляд, варто було б глибше розкрити місце мотиваційної сфери особистості у системі психологічних чинників, які детермінують прив'язаність міської молоді до місця проживання.

4. Здобувачкою, за допомогою достатньої кількості (більше 10) адекватних завданням дослідження стандартизованих методик, зібрано й ґрунтовно проаналізовано за допомогою статистичних методів широкий емпіричний матеріал на достатньо великій вибірці досліджуваних (n=551). Проте, з нашої точки зору, репрезентативність вибірки була б безперечною, якби в основному дослідженні взяли участь не лише молоді люди, які на час дослідження проживали у Львові, а й молодь інших регіонів і не лише обласних міст, а й наприклад районних центрів.

5. В тексті автореферату й дисертації зустрічаються стилістичні помилки та певні порушення в оформленні рисунків і таблиць (наприклад, невідповідність шрифтів).

Проте, наведені вище зауваження не спростовують високої позитивної оцінки дисертаційного дослідження Т. М. Мандзик, а певною мірою доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості проблеми, піднятої та розв'язаної в ході проведеного дослідження.

Представлене дослідження відповідає вимогам п.п. 9,11,12,13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

На підставі викладеного вважаємо, що дисертація «Психологічні детермінанти прив'язаності міської молоді до місця проживання» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є внеском у розвиток загальної психології, а її автор, Тетяна Михайлівна Мандзик, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія; історія психології.

Офіційний опонент:

**доктор психологічних наук, професор
завідувачка кафедри загальної
і соціальної психології та психотерапії
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова**

С. О. Ставицька